

Veileder i marin-økologisk planlegging i kystsonen

Av Erlend Moksness

Erlend Moksness er Forskningsdirektør ved Havforskningsinstituttet

Med 90.000 km² sjøareal innenfor grunnlinjen har Norge til disposisjon et produktivt område som er like stort som jordbruksarealene i Norge, Sverige, Finland og Danmark til sammen. Sjøarealet innenfor grunnlinjen er et skattkammer for kommersiell utnyttning av havbruk i bred forstand og for kommersielt fiske. Parallelt er kystsonen viktig som rekreasjonsområde og for et rikt plante- og dyreliv både i sjø og på land. Omtrent 80% av befolkningen i Norge bor mindre enn 10 km fra sjøen. Kystsonen er en arena for særlig mange kryssende interesser.

Utbyggingssaker i kystsonen blir i dag behandlet med utgangspunkt i en rekke lover hvorav plan- og bygningsloven, lov om havner og farleder, forurensningsloven, sykdomsloven og oppdrettsloven utgjør de mest sentrale. I tillegg blir det fattet vedtak om vern etter naturvernloven, og det blir brukt en rekke andre forskrifter og annet lovverk til ulike vedtak som berører arealbruk i kystsonen. Stort sett blir all planlegging og vedtak om utbygging vurdert med utgangspunkt i havflaten mot land. Stortinget, Re-

gjeringen og ulike departementer har i flere offentlige stortingsmeldinger fastslått at det er nødvendig å sikre en bedre planlegging i kystsonen. Arealis-programmet er et elektronisk verktøy for å registrere ulike naturtyper, miljøforhold og aktiviteter i kystsonen, som per idag bare dekker landområder. Når det gjelder spørsmål om marine ressurser, miljøforhold og naturtyper, og hvordan det biologiske mangfold i havet skal forvaltes, mangler man systematisert kunnskap og kjøreregler for en helhetlig håndtering. Resultatet kan fort bli, og har også blitt, at planleggingen ikke tar de nødvendige hensyn til livet i havet og dets mangfold. Det bryter med fremtidsvyer om en formidabel verdiskapning i kystsonen parallelt med målsettinger om å bevare kysten produktiv og ren og med et stort biologisk mangfold at en i dag stadig planlegger sjøareal (de blå flater) uten grunnleggende kunnskap om marint liv i kystsonen. Stortinget og Regjeringen har ved flere anledninger påpekt behovet for en fremtidsrettet forvaltning av kystsonen. Eksempler er følgende:

I ST meld nr 48 (1994-1995) "Havbruk – en drivkraft i norsk kystnæring" heter det på side 9 sitat:

"For å løse og begrense konflikter mellom bruk og vern vil fiskerimyndighetene måtte delta aktivt i kystoneplanleggingen. Det vil bli utarbeidet regionale havbruksplaner som angir mål for utviklingen av næringen og tilknyttede arealbehov. Videre tas det sikte på å utarbeide en veileder for planlegging i kommunene."

I Fiskeridepartementets miljøhandlingsplan 2000-2004 står det under kapittelet om rammebetingelser og hovedutfordringer i første avsnitt:

"Norge har rettigheter til og ansvar for noen av verdens mest produktive fjord-, kyst- og havområder. Dette gir et unikt utgangspunkt for verdiskapning basert på naturens egen produksjonsprosesser, utnyttning av sjøarealene til havbruk og utvikling av betydelige kystbaserte næringsvirksomheter. Dette krever en fornuftig forvaltning av de naturgitte fortrinn som det marine havmiljøet gir. Videre vekst i fiskeri- og havbruksnæringen må kombineres med å minimalisere miljøbeskatninger og konflikter med andre interessegrupper. For fiskeriforvaltningen er det av særlig betydning å finne fram til klare kriterier for bruk og vern av det marine miljøet."

I innst. ST meld nr 168 (1999-2000) Innstilling fra energi- og miljøkomiteen om vern og bruk i kystsona. Under avsnitt "Tilhøvet mellom verneinteresser og fiskerinæringene" står det følgende under kapitelet: Næringsmessige konsekvenser av vern i kystsona.

"Dette flertallet mener det er viktig å finne bedre planlegging som sikrer god avveining mellom bruk og vern langs kysten. Gjennom den framtidige kystoneplanleggingen bør det utvikles manualer som omgir hvilke faktorer som skal trekkes inn i saksbehandlingen og hvordan de skal vektlegges og vurderes i forhold til hverandre.

Presisering i Innst S. nr. 168 (1999-2000) må ses i sammenheng med St.meld. nr. 29 (1996-97) "Regional planlegging og arealpolitikk". I denne meldingen blir det meddelt at Miljøverndepartementet setter i gang et program for å bedre dokumentasjonen av arealbruken i Norge. I denne melding blir det slått fast at en ønsker å kartlegge biologisk mangfold og få informasjonen tilgjengelig på elektronisk kartsystemer. Det blir presisert at:

"Gjennom arealprogrammet skal vi bidra til å få utviklet en metode for å dokumentere biologisk mangfold på kart i informasjonssystemer, i en form som kommunene kan nyttiggjøre seg i sin planlegging."

I forvaltningen av det marine miljøet skal det tenkes langsiktig og helhetlig. Begreper som økosystemtilnærming og føre-var-prinsippet skal gies et praktisk og operativt innhold i forvaltningssammenheng. Naturens produksjonsevne skal brukes, men også opprettholdes. Det krever bevaring av god vannkvalitet og stort biologisk mangfold, som må sikres gjennom overvåkning og tilstandsvurderinger. Forvaltningen må også skje i tråd med internasjonale avtaler og konvensjoner som Rio-deklarasjonen (Agenda 21), deklarasjonen fra Nordsjøkonferansen i 1997, FN-avtalen om forvaltning og bevaring av vandrende fiskebestander og direktiver fra EU (som EU's rammedirektiv for vann). Forvaltningen må videre følge nasjonale lover og regelverk og intensjonene i disse (eks. Vern og bruk av kystsona (St. meld. nr. 43), Plan for overvåkning av biologisk mangfold (DN-rapport 1998-1) og Lokal Agenda 21.

Kunnskap om biologisk produksjon og mangfold i havet og mulige konsekvenser av bruk på havets bæreevne er ikke innarbeidet som eget objekt i planlegging av kystsonen. Kunnskap om livet i havet, økologiske sammenhenger og havets tåleevne er samlet i ulike forskningsrapporter, spredt i tid og rom og på flere forskningsinstitusjoner i Norge, og dette er ikke tilfredsstillende. Veilederen skal være en støtte forvaltningen, først og fremst av "de blå flater". Med bakgrunn i oppdatert kunnskap skal den fremholde faktorer som bør trekkes inn i saksbehandlingen og belyses og antyde prioritering av faktorer i forhold til hverandre.

Verdiskapning i kystsonen regnes å

få økende betydning for nasjonens velferd og velstand i fremtiden. Det setter store krav til planlegging i og forvaltning av kystsonen hvor mange interesser krysses. Som et første steg mot en langsiktig, koordinert, helhetlig og balansert kystsoneforvaltning, som også kan kalles økosystem- eller naturbasert forvaltning, er det utviklet en veileder for marin-økologisk planlegging i kystsonen. Denne skal være en fellesveileder for Fiskeri- og Naturforvaltningen og andre berørte sektororganer. Målet er at Veilederen (www.kystsone.no) skal være det sentrale hjelpemiddelet for en oppdatert, kunnskapsbasert og enhetlig planlegging og saksbehandling, og bidra til en balansert avveining mellom bruk og vern av kysten. Den skal være tilgjengelig for alle og anvendes ved planlegging, inngrep/aktiviteter i kystsonen og i forvaltningen av denne. Hovedbrukere vil bli sentrale, regionale og lokale planleggere og saksbehandlere for kystsonen. De skal få hjelp til å stille de riktige spørsmålene og finne nyttig kunnskap for en god, kunnskapsbasert saksbehandling. Veilederen vil også være nyttig for alle som ønsker å sette i gang aktiviteter i kystsonen. De vil få et grunnlag for å fremme akseptable, "naturvennlige" prosjekter. Veilederen skal fortelle hva man må/bør ta hensyn til ved planlegging og saksbehandling som påvirker kystsonen og hvorfor. Den skal også angi hvor man kan finne nødvendig kunnskap, både den generelle og også spesialkunnskap for et område i den grad det foreligger.

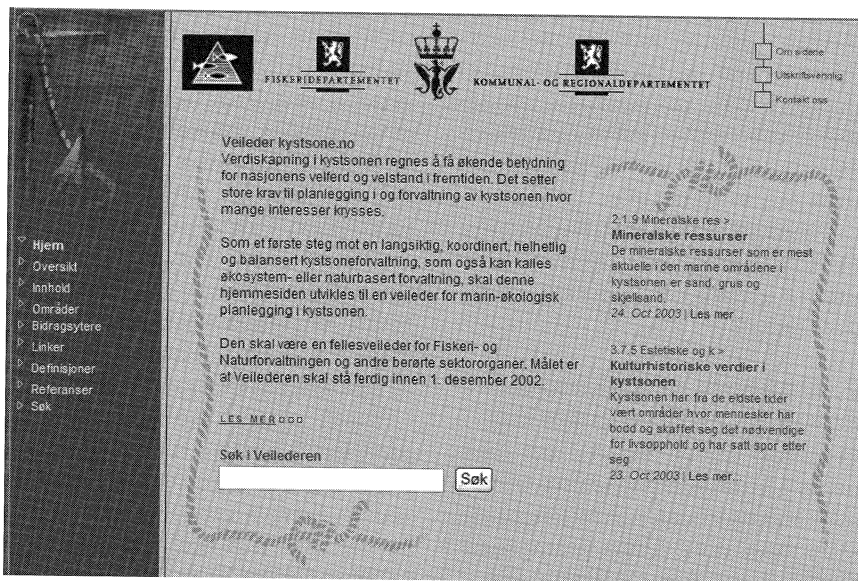
Veilederen er tilgjengelig via internet (www.kystsone.no). Den skal

omtale alle faktorer av betydning for den naturlige biologiske produksjonen og mangfoldet langs kysten og hovedhabitater langs kysten. Den skal også omtale typiske økosystem og prosesser i kystsonen, eks. terskel-fjorder, strømforhold. Kunnskap om sårbarhet, tålegrenser og trusselbilder skal fremheves, inkludert en oversikt over menneskets aktiviteter i kystsonen og effekter de kan tenkes å ha. Relevante deler av lovverk og internasjonale avtaler for en saksbehandler er omtalt.

Veilederen vil bare i begrenset grad, der det har en generell interesse, inneholde data over forholdene i kystsonen, men den skal an vise hvor data finnes. På sikt ser man for seg at

det meste av miljøinformasjon fra kysten finnes på ulike elektroniske databaser, og da skal veilederen ha lenker til slike data, konf. AREALIS-prosjektet og fremtidige data om biologisk mangfold.

Utviklingen av Veilederen har vært finansiert av Fiskeridepartementet og Kommunal- og regionaldepartementet, og Havforskningsinstituttet og Fiskeridirektoratet har vært hovedansvarlig for prosjektet. Havforskningsinstituttet står i dag ansvarlig for oppdatering av Veilederen. En rekke institutter har bidradd med stoff til Veilederen, som bl.a. NIVA, NINA, Landbrukshøyskolen og Høyskolen i Bodø.

Figur 1. Åpningssiden til Veilederen (www.kystsonen.no).